

Wstęp

Systemy edukacyjne poszczególnych krajów, a zwłaszcza szkolnictwo różnych typów i poziomów jako główny składnik tych systemów, są przedmiotem ustawicznej oceny – przeważnie krytycznej – ale też mniej lub bardziej ambitnych planów przebudowy czy reformy. Tak było i jest od zarania dziejów owych systemów, przy czym w tych dziejach pojawiały się co jakiś czas silne spiętrzenia krytyki, po których z reguły następowały określone próby zreformowania edukacyjnego *status quo*, w tym przede wszystkim szkolnictwa.

Znamienna pod tym względem była druga połowa XX wieku. Wtedy to bowiem doszło do niespotykanej dotychczas fali krytyki szkoły jako instytucji rzekomo anachronicznej, a nawet szkodliwej pod wieloma względami, przy czym apogeum tej krytyki stanowiło żądanie descholaryzacji społeczeństwa. Szkoły oczywiście nie usunięto i nadal nikt nie żywi tego rodzaju planów, co więcej – zgodnie ze sformułowaną wcześniej tezą – nastąpił okres bujnego rozwoju szkolnictwa, okreśłany nawet mianem „szkolnej eksplozji”. Jedyнным konstruktywnym efektem wspomnianej krytyki było opracowanie różnych strategii naprawy, jak chcieli jedni pedagogowie, modernizacji – jak postulowali inni, czy wreszcie, za czym opowiadała się większość – reformy szkoły. Najbardziej radykalną spośród tych strategii nazwano strategią „szkoły alternatywnej” w stosunku do szkoły istniejącej dotychczas, a znacznie łagodniejszą, która spotkała się z powszechną niemal aprobatą – „strategią ustawicznego doskonalenia szkoły”. Tę też strategię uczyniono podstawą przygotowywanych zgodnie ze wskazaniem jej twórców planów przebudowy szkolnictwa, z których jedne miały charakter drobnych retuszy, a inne zasadniczych zmian kompleksowych odnoszących się do celów, treści, metod, środków i organizacji kształcenia zinstytucjonalizowanego na jego różnych szczeblach. W niektórych przypadkach opracowanie owych planów zlecano mniej lub bardziej licznym grupom edukacyjnych ekspertów.

Tak było między innymi w Polsce, gdzie w latach 1973-2005 powstały następujące ekspertyzy oraz – w trzech tylko przypadkach – gotowe projekty reform szkolnych:

1. *Raport o stanie oświaty w PRL*. Warszawa 1973. Opracowanie zbiorowe pod redakcją Jana Szczepańskiego.
2. *Ekspertyza dotycząca sytuacji i rozwoju oświaty w PRL*. Warszawa 1979. Druk powielony w PAN. Opracowanie zbiorowe pod redakcją Bogdana Suchodolskiego.
3. *Edukacja narodowym priorytetem oraz Edukacja w warunkach zagrożenia*. Warszawa-Kraków 1989 i 1990. Opracowania zbiorowe pod redakcją Czesława Kupisiewicza.
4. *Syntetyczny raport o potrzebie i kierunkach reformy szkolnej*. Opracowanie autorskie Czesława Kupisiewicza. „Głos nauczycielski” 1996.
5. *Strategia rozwoju edukacji w Polsce do roku 2020*. Opracowanie autorskie Czesława Kupisiewicza przy współpracy Czesława Banacha. Warszawa 2000. Druk powielony.
6. *Reforma systemu edukacji w Polsce. Projekt*. Warszawa 1998. MEN.
7. *Główne postulaty Związku Nauczycielstwa Polskiego w sprawach reformy polskiego systemu edukacji*. „Głos nauczycielski” 2000.
8. *Drogi i bezdroża polskiej oświaty w latach 1945-2004*. Warszawa 2005. Opracowanie zbiorowe pod redakcją Czesława Kupisiewicza.
9. *Strategia rozwoju edukacji na lata 2007-2013*. MENiS. Warszawa, sierpień 2005.

Przedstawiając główne tezy cytowanych tu raportów i projektów reform, postaram się o nadanie tej prezentacji ujednoczonych ram tematycznych, co powinno ułatwić porównanie owych tez. Omawiane zatem będą kolejno: argumenty wysuwane na rzecz podjęcia reformy oraz jej cele i zadania; najważniejsze tezy każdego opracowania; a ponadto postulaty wysuwane przez autorów poszczególnych opracowań w sprawach kadrowych, w tym zwłaszcza kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, a także zagadnień infrastrukturalnych, demograficznych i finansowych. Mowa też będzie o recepcji wspomnianych postulatów przez administrację oświatową, w tym między innymi o ich lekceważeniu oraz kunktatorstwie przy podejmowaniu decyzji w kwestiach dla polskiej oświaty strategicznych.